ISSN: 2181-3906 2026

International scientific journal
«MODERN SCIENCE AND RESEARCH»
VOLUME 5 / ISSUE 11 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

QO‘QON: TARIX, USTA QO‘LI VA YANGI SHAHAR

Mustaqillik yillarida tarixiy meros, hunarmandchilik va zamonaviy taraqqiyot qanday uchrashdi.

Valisher Abirov
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti dotsenti, PhD.
Irodaxon Muxtorova
Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Amaliy fanlar fakulteti,
Xorijiy til va adabiyot yo‘nalishi, 1-bosqich talabasi.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24221132

Annotatsiya. *Mazkur maqolada mustaqillik yillarida Qo‘qon shahrining tarixiy merosini asrash, hunarmandchilik an’analarini davom ettirish va zamonaviy shahar infratuzilmasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tarixiy obidalarni tiklash hamda shaharni rekonstruksiya qilishga oid davlat dasturlari, xalqaro hunarmandchilik festivallari va ularning turizm rivojidagi o‘rni ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, ustoz-shogird an’anasi, sayyohlik xizmatlari sifati va xorijiy tillarda ishonchli axborot taqdim etishning ahamiyati ochib berilgan. Rasmiy ko‘rsatkichlarni baholashda ularning manbasi va hisoblash usulini hisobga olish zarurligi ta’kidlangan.*

Maqolada Qo‘qonning tarixiy o‘ziga xosligini saqlash va zamonaviy ehtiyojlarini uyg‘unlashtirish muhimligi xulosa qilingan.

Kalit so‘zlar: *Qo‘qon, tarixiy meros, me’moriy obidalar, hunarmandchilik, ustoz-shogird an’anasi, shahar infratuzilmasi, rekonstruksiya, xalqaro hunarmandchilik festivali, turizm, xorijiy tillar.*

Abstract. *This article examines the preservation of Kokand’s historical heritage, the continuity of its craft traditions, and the development of modern urban infrastructure during Uzbekistan’s independence years. It considers state programmes for restoring historical monuments and reconstructing the city, international handicrafts festivals, and their role in tourism development.*

The article also discusses the importance of master–apprentice traditions, the quality of tourism services, and the provision of reliable information in foreign languages. It stresses the need to consider the sources and calculation methods behind official indicators when assessing them. The article concludes that preserving Kokand’s distinctive historical identity should be combined with meeting the needs of a modern city.

Keywords: *Kokand, historical heritage, architectural monuments, handicrafts, master–apprentice tradition, urban infrastructure, reconstruction, international handicrafts festival, tourism, foreign languages.*

Qo‘qon deganda ko‘z oldimizga Xudoyorxon o‘rdasining nafis bezaklari, Jome’ masjidi, qadimiy ko‘chalar va mohir ustalar keladi. Ammo bu shahar nafaqat o‘tmish yodgorliklaridan iborat, u odamlar yashaydigan, ishlaydigan, ta’lim oladigan va kelajagini quradigan zamonaviy shahardir. Mustaqillik yillarida Qo‘qon oldida bitta murakkab savol turdi: tarixiy qiyofani yo‘qotmasdan shahar hayotini qanday yaxshilash mumkin?

Qo‘qon boshqa vodiy shaharlariga nisbatan me’moriy yodgorliklari ko‘proq saqlangan shahar sifatida ta’riflanadi. Dahmai Shohon, Jome’ masjidi, Norbo‘tabiy, Miyon hazrat va Dasturxonchi madrasalari, Modarixon dahmasi va Xudoyorxon o‘rdasi uning tarixiy qiyofasini belgilaydi.

Xudoyorxon o‘rdasi XIX asrning muhtasham obidalaridan, Turkiston zaminidagi mashhur uch saroydan biri hisoblanadi. Qo‘qon xonligi davrida xonlar olti marta o‘rda qurdirgan, lekin ularning ko‘pchiligi vayron bo‘lgan va oxirgi o‘rdaning faqat bir qismi saqlanib qolgan. Uning rasman qurib bitkazilgan sanasi 1873-yil deb belgilangan.

Tarixiy binoni tiklash oddiy ta’mirdan farq qiladi: maqsad uning asl bezaklari, materiallari va me’moriy xususiyatlarini imkon qadar saqlash. Yangi qurilish esa qadimiy obidani soyada qoldirmasligi yoki uning atrofidagi tarixiy muhitni buzmasligi kerak. Bunda mutaxassislar xulosasi, mahalliy aholi fikri va uzoq muddatli ehtiyojlar birdek muhim.

2008-yil 5-mayda PQ-860-son qaror bilan Farg‘ona va Qo‘qon shaharlarini 2008–2012-yillarda rekonstruksiya qilish, obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmasini rivojlantirish dasturi tasdiqlandi. 2009-yilda Qo‘qon shahrining arxitektura qiyofasi va infratuzilmasini tubdan yaxshilashga bag‘ishlangan PQ-1239-son qaror qabul qilinib, 2010–2012-yillarga mo‘ljallangan dastur tasdiqlandi. Ikkala hujjat 2020-yil 28-sentabrda o‘z kuchini yo‘qotgan, shu sababli ular bugun tarixiy hujjat sifatida ahamiyatlidir. Qarorda biror ish belgilanishi uning bajarilganini anglatmaydi.

Ushbu dasturlar doirasida o‘rda va Jome’ masjidi tarixiy qiyofasiga mos tiklangani ilmiy ishlarda qayd etiladi, lekin natijani baholash uchun mustaqil dalillar va hisobotlar zarur.

Qo‘qon azaldan yog‘och o‘ymakorligi, naqqoshlik va amaliy san’at bilan tanilgan.

Hunarmandchilikning qimmati tayyor buyumning o‘zida emas, uning ortidagi ustoz-shogird an’anasida, avloddan avlodga o‘tgan bilim va didda.

2019-yil 10–15-sentabrda Qo‘qonda YUNESKO shafeligida Birinchi xalqaro hunarmandchilik festivali o‘tkazildi. Prezident 14-sentabrdagi ochilish nutqida festivalda 78 mamlakatdan 370 nafardan ortiq hunarmand va boshqa ishtirokchilar qatnashayotganini aytdi. Festival arafasida Jahon hunarmandlar kengashi Qo‘qonga «Jahon hunarmandlari shahri» unvonini topshirdi. Bu unvon 2014-yilda ta’sis etilgan; 2019-yilga kelib unga 16 davlatning 36 shahri sazovor bo‘lgan, Qo‘qon esa MDH davlatlari orasida birinchi bo‘lgan.

Festival o‘tkazilganining o‘zi iqtisodiy o‘sishni isbotlamaydi: buning uchun statistika kerak. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, festival natijasida Qo‘qonga sayyohlar oqimi 10 barobar, hunarmandlar soni 3,5 barobar, mehmonxonalar soni 2,5 barobar oshgan. Shuni ham hisobga olish kerakki, bu raqamlarning bazaviy yili va hisoblash usuli ochiq ko‘rsatilmagan, shuning uchun ularni mustaqil statistika bilan solishtirish foydali bo‘ladi. 2022-yilda Qo‘qon «Turkiy dunyoning turizm poytaxti» deb e’lon qilindi, uchinchi festival esa 2025-yil 19–21-sentabrda 70 davlatdan 278 nafar xorijiy mehmon va yurtimizning barcha hududlaridan 400 dan ortiq hunarmand ishtirokida o‘tdi.

Sayyoh Xudoyorxon o‘rdasini tomosha qilishi mumkin. Lekin uning Qo‘qon haqidagi taassuroti faqat obida bilan cheklanmaydi: yo‘llar, transport, yo‘nalish ko‘rsatkichlari, tozalik,

xizmat madaniyati va mahalliy odamlar bilan muloqot ham muhim. Festivalga tayyorgarlik jarayonida shaharda mehmonxonalar, hostellar, uy mehmonxonalari va hunarmandchilik ustaxonalari barpo etilgani qayd etilgan. Xorijiy tillarning o‘rni ham katta: tarixiy obidalar haqida o‘zbek va xorijiy tillarda ishonchli ma’lumotlar, ravon tarjimalar, elektron xaritalar va audiogidlar mehmonlarga yordam beradi. Xorijiy til va adabiyot yo‘nalishida o‘qiyotgan talabalar kelajakda Qo‘qonning merosini dunyoga tanishtirishda faol qatnashishi mumkin.

Qo‘qon: sanalar jadvali

Sana	Voqea
1873-yil	Xudoyorxon o‘rdasi rasman qurib bitkazildi
2008-yil 5-may	PQ-860: Farg‘ona va Qo‘qonni 2008–2012-yillarda rekonstruksiya qilish dasturi
2009-yil	PQ-1239: Qo‘qonning arxitektura qiyofasi va infratuzilmasini yaxshilash dasturi
2019-yil 10–15-sentabr	Birinchi xalqaro hunarmandchilik festivali; «Jahon hunarmandlari shahri» unvoni
2022-yil	Qo‘qon «Turkiy dunyoning turizm poytaxti» deb e’lon qilindi
2025-yil 19–21-sentabr	Uchinchi xalqaro hunarmandchilik festivali

Manba: Prezidentning rasmiy veb-sayti; Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi; ochiq manbalar

Mustaqillik davrida Qo‘qonning rivojlanishi shaharni yangilash va uning tarixiy xotirasini saqlash masalalarini birlashtirdi. 2008–2009-yillardagi qarorlar davlat rejalarini ko‘rsatsa, 2019-yilgi xalqaro festival Qo‘qon hunarmandchiligining jahon miqyosida tanilganini namoyon etdi.

Eng muhim xulosa shuki, tarixiy shaharni asrash — uni o‘zgarishsiz qoldirish emas, balki o‘ziga xosligini yo‘qotmagan holda kelajakka olib borishdir.

Raqamlarda

– 6 marta — Qo‘qon xonligi davrida o‘rda qurilgan; faqat oxirgisining qismi saqlangan

– 78 mamlakat, 370 dan ortiq ishtirokchi — 2019-yilgi birinchi festival

– 16 davlatning 36 shahri — 2019-yilgacha «Jahon hunarmandlari shahri» unvonini olgan (Qo‘qon — MDHda birinchi)

– 70 davlatdan 278 xorijiy mehmon — 2025-yilgi uchinchi festival

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2008-yil 5-maydagi PQ-860-son qarori. Farg‘ona va Qo‘qon shaharlarini 2008–2012-yillarda rekonstruksiya qilish, obodonlashtirish va ijtimoiy infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha chora-tadbirlar dasturini tasdiqlash to‘g‘risida. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. https://lex.uz/uz/docs/-1400710 (Murojaat sanasi: 12.11.2026).
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009-yil 15-dekabrdagi PQ-1239-son qarori. Qo‘qon shahrining arxitektura qiyofasi va shahar infratuzilmasini tubdan yaxshilash chora-

tadbirlari to‘g‘risida. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. https://lex.uz/uz/docs/-1579035 (Murojaat sanasi: 12.11.2026).

3. Mirziyoyev Sh. M. Birinchi Xalqaro hunarmandchilik festivalining tantanali ochilish marosimidagi nutq. 14.09.2019. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. https://president.uz/oz/lists/view/2863 (Murojaat sanasi: 12.11.2026).
4. O‘zbekiston Milliy axborot agentligi. Dunyo hunarmandlari Qo‘qonda jam bo‘ldi. 2023. https://uza.uz/uz/posts/dunyo-hunarmandlari-qoqonda-jam-boldi_522288 (Murojaat sanasi: 12.11.2026).
5. Mirziyoyev Sh. M. Uchinchi Xalqaro hunarmandchilik festivali va Xalqaro kulolchilik forumi ishtirokchilariga. 19.09.2025. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. https://president.uz/oz/lists/view/8503 (Murojaat sanasi: 12.11.2026).
6. Qo‘qon universiteti. Qo‘qon shahrida III Xalqaro hunarmandchilik festivali boshlandi! 2025. https://www.kokanduni.uz/uz/blog/show/v-kokande-startoval-iii-mezdunarodnyi-festival-remesel (Murojaat sanasi: 12.11.2026).
7. Meros.uz. Xudoyorxon saroyi. 22.04.2015. https://www.meros.uz/object/xudoyorxon-saroyi (Murojaat sanasi: 12.11.2026).